10.3.2026

**Eduskunnan Hallintovaliokunta**

**Asia** **HE 5/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi**

**Viite:** **Eduskunnan hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 4.3.2026**

**Yleisiä huomioita esitetyn lainsäädäntöuudistuksen vaikutuksista**

Lainsäädäntömuutoksen vaikutus rikosprosessiin korostuu erityisesti tuomioistuinten ja syyttäjälaitoksen toimintojen ja tehtävien osalta. Ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa menettelyä, koska tällöin nykyistä useampi rikosasia voitaisiin käsitellä sakkomenettelyssä ja poliisin toimesta. Samalla on kuitenkin tunnistettu se, että sakkomenettelyn laajentamisen seurauksena rikosoikeudellisen lainkäytön julkisuus vähenee, mutta ei kuitenkaan lopu kokonaan. Kysymys onkin viime kädessä siitä, halutaanko käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi turvata sen oikeuden kustannuksella, että asia käsitellään ilman aiheetonta viivytystä. Lisäksi kyse on työtehtävien siirtämisestä viranomaisilta toiselle, tässä tapauksessa syyttäjältä ja tuomioistuimilta poliisille.

Tässä yhteydessä on huomioitava sakkomenettelyyn soveltuvat rikosasiat, asianosaisten oma suhtautuminen asiaan sekä yksittäisen asian erityispiirteet ja selvitetty tila. Asian on oltava yksinkertainen, selkeä ja riidaton myös yksityisoikeudellisen vahingonkorvausvaatimuksen osalta. Lisäksi kaikkien asianosaisten on annettava suostumuksensa asian käsittelyyn sakkomenettelyssä sekä ymmärrettävä suostumuksensa merkitys. Näiden edellytysten mukaisesti toimittaessa ko. menettely tulee kyseeseen ns. massarikosasioissa kuten esimerkiksi näpistysrikoksissa, joiden yhteydessä myös yksityisoikeudellinen vahingonkorvausvaatimus on selkeä ja helposti määriteltävissä. Lisäksi tasapuolisuuden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täysimääräinen toteutuminen edellyttää sitä, että sakkomenettelylle on laadittu kaavamainen soveltamisohje, jota noudatetaan sen lisäksi, että menettelystä on järjestetty riittävä ja tarkoituksenmukainen koulutus poliisimiehille, joilla ei syyttäjään verrattuna ole riittävää oikeudellista koulutusta. Soveltamiskäytännön on oltava samansuuntainen eri puolilla Suomea. Osaltaan tähän voidaan vaikuttaa ohjeistuksen lisäksi poliisin sisäisellä valvonta- ja tarkastustoiminnalla.

Tämän lisäksi soveltamisalan rajausten allokointi on toteutettava sellaisessa tietojärjestelmällisessä kokonaisuudessa, jossa sakkomenettelyn käyttäminen ei ole teknisesti mahdollista 1 a §:n mukaisissa soveltamisalan rajausta koskevissa tapauksissa.

**Asianomistajan korvausvaatimus**

Omaisuuteen kohdistuvissa rikosasioissa asianomistajilla on usein korvausvaatimus. Sakkomenettelyssä asianomistajan asema olisi turvattu ns. suostumuskonstruktiolla sekä sillä, että riidattomat korvaukset voisi jatkossa käsitellä sakkomenettelyssä. Suostumuksen antamista koskeva harkinta voi omaisuusrikosten kuten esimerkiksi näpistysrikoksen kyseessä ollessa tapahtua nopeasti ja omaisuuden osalta kansalaisilla on yhteiskunnassa laaja disponointivapaus. Lisäksi esimerkkinä käytetyissä näpistystapauksissa omaisuus on voitu saada välittömästi myyntikuntoisena takaisin tai vahingoittuneen omaisuuden arvo on helposti yksiselitteisesti määriteltävissä.

Esityksen mukaisesti sakkomenettelyssä voitaisiin siten käsitellä myös henkilövahinkoja ja kärsimyskorvauksia, joista erityisesti viimeksi mainittuja tulisi käsitellä ja määrätä sakkomenettelyssä vain harvoin, sillä kyseiset korvaukset eivät ole tuomioistuimissakaan usein sekä perusteeltaan että määrältään riidattomia. Lisäksi sakkomenettelyssä käsiteltävälle vaatimukselle voidaan vaatia lainmukaista korkoa tapahtumapäivästä lukien.

Esityksessä todetaan lisäksi, että mikäli asianomistaja ei kuitenkaan halua esittää korvausvaatimustaan sakkomenettelyssä, on hänellä mahdollisuus esittää vaatimuksensa erillisessä siviiliprosessissa, jolloin kysymys yksityisoikeudellisen vaatimuksen ratkaisemisesta ja siihen annettavasta suostumuksesta ei aktualisoidu sakkomenettelyssä. Tässä yhteydessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että poliiseilla on riittävä koulutus ja osaaminen, jotta siten myös asianomistajalla on riittävä ymmärrys tahdonilmaisunsa merkityksestä ja sen vaikutuksesta sekä siitä, että korvausvaatimuksen esittämättä jättäminen ja siviiliprosessin käyttäminen tulevat aiheuttamaan kuluja asianomistajalle.

**Vaikutus poliisin koulutukseen**

Lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä on huolehdittava siitä, että poliisit saavat asiaa koskevan riittävän koulutuksen sekä ohjeistuksen, sillä heillä ei ole lainopillista pohjakoulutusta. Yhtenäisen soveltamiskäytännön osalta ensiarvoisen tärkeää on se, että poliisihallinnossa laaditaan yhtenäinen ohjeistus sekä taulukointi mm. päiväsakkojen määräämisen osalta (vrt. päiväsakkojen määrääminen ylinopeuksien sekä rattijuopumusrikosten osalta). Lisäksi yhtenäisen soveltamisen toteutumisesta on huolehdittava poliisin sisäisen valvonnan ja tarkastustoiminnan yhteydessä.

**Kielelliset kysymykset**

Huomionarvoista esityksessä on, että yli kuuden kuukauden rangaistusmaksimirikoksia koskeva sakkovaatimus voitaisiin jatkossa antaa tiedoksi tapahtumapaikalla vain, jos kääntämistä ja tulkkausta koskevia esitutkintalain säännöksiä pystytään tosiasiassa noudattamaan.

Tällöin suppeaa esitutkintaa olisi tarvittaessa jatkettava poliisilaitoksella tai esitutkinta olisi toimitettava täydellisenä taikka asia siirrettävä rikosasioiden tavalliseen käsittelyjärjestykseen. Jollakin mainituista tavoista voidaan tyypillisesti joutua menettelemään esimerkiksi yhteisen kielitaidon ollessa oikeusturvan kannalta riittämätön. Tämä on huomioitava tarkasteltaessa lainsäädäntöuudistuksen vaikutuksia rikosprosessin sujuvoittamiseen sekä viranomaisten riittävään resursointiin.

**Taloudelliset vaikutukset**

Mikäli sakkomenettelyyn siirretään sellaiset tapaukset, jotka tällä hetkellä on käsitelty tuomioistuimessa kirjallisessa menettelyssä, tarkoittaisi tämä sitä, että enimmillään sakkomenettelyyn voisi siirtyä vuosittain noin 3200 rikosasiaa. Kun huomioidaan lisäksi, että sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä enintään 5000 euron suuruinen menettämisseuraamus nykyisen 1000 euron sijasta, saattaisi tämä muutos siirtää sakkomenettelyyn jossakin määrin myös uusia asioita. Kokonaisuutena onkin avioitu, että ehdotetuilla muutoksilla rikosprosessista sakkomenettelyyn voisi siirtyä enimmillään noin 5000–6000 rikosasiaa vuosittain, joskin tähän arvioon liittyy kuitenkin huomattavaa epävarmuutta.

Tälläkin hetkellä poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos antavat rangaistusmääräyksen piiriin kuuluvissa asioissa sakkovaatimuksen ja tulevaisuudessa sakkovaatimuksen sijaan sakkomääräyksen. Muutoksen ei ole arvioitu vaikuttavan olennaisesti esitutkintaviranomaisten työmäärään. Huomionarvoista tässä yhteydessä on kuitenkin se, että aiemmin tuomioistuimille erityisesti kirjallisessa menettelyssä käsiteltyjä asioita käsiteltäisiin tulevaisuudessa esitutkintaviranomaisten toimesta sakkomenettelyssä. Tämä lisäisi jossakin määrin esitutkintaviranomaisten ja tässä tapauksessa poliisin työmäärää, sillä esitukintavaiheessa selvitetään kaikki sellaiset asiat ja seikat, jotka aiemmin käsiteltiin kirjallisessa menettelyssä tuomioistuimissa. Erityisesti asianomistajan vahingonkorvausten riittävän tarkka yksilöinti saattaa aiheuttaa lisätyötä ainakin niissä tapauksissa, joissa vahingonkorvausvaatimus perusteluineen ei ole helposti yksilöitävissä tai on syystä tai toisesta riidanalainen.

Valmistelun yhteydessä on todettu, että ehdotetut lainmuutokset edellyttäisivät tietojärjestelmämuutoksia esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien tietojärjestelmiin sekä Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmään. Vaikka tietojärjestelmämuutoksia ei valmistelun yhteydessä ole pidetty merkittävinä, tulisi vaadittavat tietojärjestelmämuutokset budjetoida täysimääräisesti tavanomaisen kehysrahoituksen ulkopuolisena projektirahoituksena. On kestämätöntä, mikäli esitutkintaviranomaisten rajalliset resurssit

huomioiden niille osoitetaan lisää työtehtäviä sekä vastuutetaan kattamaan tästä muutoksesta aiheutuvat kustannukset omasta kehysrahoituksesta. SPJL ei yhdy Valtiovarainministeriön kantaan tietojärjestelmäkustannusten kattamisesta nykyisten määrärahojen ja menokehysten puitteissa.

Muutos tarkoittaisi käytännön tasolla lisäksi sitä, että kenttäpartiot olisivat tulevaisuudessa nykyistä pidempään sidottuna sakkoasioiden hoitamiseen. Lisäksi nuorten tekemien sakkorikosten käsittelyaika pitenee ja ehkä jopa merkittävä osa nuorten tekemistä sakkomenettelyssä käsiteltävistä rikoksista joudutaan hoitamaan tutkintayksikössä.

**Esitutkintaviranomaisen ilmoitusvelvollisuus sekä neuvottelu syyttäjän kanssa**

Kaikista poliisin tekemistä rikoksista tulisi ilmoittaa syyttäjälle. Tämä säännös koskisi jatkossakin käytännössä tekoja, jotka on tehty vapaa-ajalla, sillä sakkomenettelyssä ei ylipäätään voida käsitellä virkarikoksia. Tämä ilmoitusvelvollisuus lisäisi samalla poliisin toiminnan läpinäkyvyyteen sekä menettelyn asianmukaisuuden arviointiin tilanteissa, joissa poliisimies antaa sakkomääräyksen tai -vaatimuksen kollegalleen.

Tämän ohella esitutkintaviranomainen voisi tarvittaessa myös neuvotella syyttäjän kanssa asian soveltumisesta laissa tarkoitettuun menettelyyn tai asian muusta oikeudellisesta arvioinnista. Vaikka säännös ei olisi velvoittava, antaisi se mahdollisuuden olla matalalla kynnyksellä yhteydessä syyttäjään ja tiedustella esimerkiksi asian soveltumisesta sakkomenettelyyn, mahdollisesti oikeasta rikosnimikkeestä sekä muista teon mittaamiseen liittyvistä seikoista. Tässä yhteydessä korostuu syyttäjien itsenäinen ja riippumaton päätösvalta, jolloin asian lopulta ratkaisevalla syyttäjällä oli mahdollisuus viime kädessä linjata asiasta.

Kun huomioidaan sakkomenettelyn yleiset edellytykset eli vaatimus asian yksinkertaisuudesta ja selvyydestä, on ilmeistä, että mikäli asian on oikeudellisesti epäselvä tai monitulkintainen, ei sitä lähtökohtaisesti edes tulisi esittää ratkaistavaksi sakkomenettelyyn vaan se tulisikin ohjata rikosprosessiin.

**Lopuksi**

Selvityksen perusteella tälläkin hetkellä syyttäjät vahvistavat sellaisenaan yli 95 prosenttia heidän ratkaistavakseen tulevista sakkovaatimuksista (2024). Lainvalmistelun yhteydessä mainitun tilaston mukaan syyttäjä muuttaa poliisin sakkovaatimuksessa esitettyä arviota oikeudenmukaisesta rangaistusseuraamuksesta vain hyvin harvoin.

Siten sakkomenettelyn laajentaminen ei muodosta olennaista tai merkittävää muutosta voimassa olevaan oikeustilaan. Sakkomenettelyn laajentaminen ja vahingonkorvausvaatimuksen sisällyttäminen prosessiin sitoo erityisesti kenttäpartiot pidemmäksi aikaa ko. tehtävien hoitamiseen, mikä osaltaan on pois muusta poliisityöstä. Tässä yhteydessä esitukintaviranomaisten riittävästä koulutuksesta ja perehdytyksestä on huolehdittava asianmukaisesti. Muotomääräysten mukaan sekä rikoksesta epäilylle että

asianomistajalle on tehtävä riittävissä määrin selkoa siitä, miten sakkomenettely toimii käytännössä ja mitä siihen suostuminen tosiasiallisesti tarkoittaa.

Lainsäädännön uudistamisella on tarkoitus vähentää syyttäjien ja tuomioistuinten työmäärää erityisesti nykylainsäädännön mukaisen kirjallisen menettelyn tapauksissa. Lainsäätäjän tahotilana on siirtää yksinkertaiset ja selvät asiat sakkomenettelyyn, jotta tuomioistuinten työaikaa voitaisiin ohjata vaikeiden ja vaativien rikosasioiden ratkaisemiseen.

Lainsäädäntöuudistus keventää itsessään prosessia ja suppean esitutkinnan mukaisten muotomääräysten noudattamisen katsotaan vähentävän työmäärää niin sanotuissa selvissä ja yksinkertaisissa tapauksissa. Tosiasiallisesti tämä sitoo kuitenkin esitutkintaviranomaisten ja tässä tapauksessa erityisesti poliisin ja sen kenttäpartioiden työaikaa, joka toisaalta säästää syyttäjien ja käräjäoikeuksien työaikaa. Kun tehtäviä siirretään eri viranomaisten välillä, tulee samalla huolehtia siitä, että vastaava resurssilisäys kohdistetaan poliisille. Erityistä huomiota tulee kiinnittää esitutkintaviranomaisen kouluttamiseen sekä siihen, että viranomaisten käyttämät tietojärjestelmät saatetaan ajantasaisiksi organisaation budjetin ulkopuolisella rahoituksella ilman, että viranomainen itse joutuu vastaamaan lisätehtävien vastaanottamisesta aiheutuvista muuttuvista kustannuksista sille osoitetun rajallisen kehysrahoituksen puitteissa.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry

Jonne Rinne
puheenjohtaja

Mika Nygård
järjestöpäällikkö

*Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.*